

1 Úvod

Česká školní inspekce předkládá tematickou zprávu z inspekční činnosti zaměřené na participaci žáků a studentů na fungování a rozvoji základních, středních a vyšších odborných škol, která byla realizována podle § 174 odst. 2 písm. a) a d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Tematická inspekční činnost se skládala ze dvou částí – z inspekčního elektronického zjišťování a z prezenční inspekční činnosti ve vybraných školách. V inspekčním elektronickém zjišťování, které se uskutečnilo od 12. do 20. září 2016 v podobě on-line elektronického dotazníku pro ředitele škol, bylo zapojeno 3 662 běžných základních a 1 130 středních škol¹, z nichž 1 501 základních a 596 středních škol (206 gymnázií, 337 středních odborných škol a 53 sloučených subjektů) mělo ve škole zřízen žakovský parlament nebo obdobnou strukturu pro zapojení žáků do rozhodování na úrovni školy. Podrobnější informace o této organizované struktuře byly následně formou elektronického dotazníku zjišťovány ve vybraných 191 základních a 99 středních školách². Součástí tematického šetření bylo také inspekční elektronické zjišťování provedené od 27. dubna do 11. května 2017 ve 39 samostatných vyšších odborných školách. V rámci prezenční inspekční činnosti, která byla realizována od září 2016 do dubna 2017, bylo navštíveno 460 základních a 133 středních škol, ve kterých Česká školní inspekce sledovala mimo jiné i problematiku participace žáků na fungování a rozvoji školy, přičemž v 82 základních a 25 středních školách z výše uvedeného celku se Česká školní inspekce podrobně zaměřovala přímo na problematiku žakovských parlamentů.

Na přípravě této tematické inspekční činnosti se podílela také obecně prospěšná společnost Centrum pro demokratické učení (dále „CEDU“).

Vymezení problematiky a cíle inspekční činnosti

Pojem „participace“ představuje zapojení jednotlivců do rozhodovacího procesu. Ve školním prostředí je tento termín definován jako možnost žáků vyjadřovat se k utváření života ve škole a aktivně se na tomto utváření podílet (něco měnit). Jedním z nejdůležitějších nástrojů participace je pak žakovský parlament³, na který byla tematická inspekční činnost nejvíce orientována.

Žakovský parlament je nástrojem občanské i osobnostně-sociální výchovy a přispívá k formování demokratického klimatu školy. Představuje skupinu žáků a studentů (dále pro zjednodušení také jen „žáků“) jedné školy sestavenou ze zástupců jednotlivých tříd. Ti od spolužáků i učitelů sbírají informace o tom, co by mohli ve škole zlepšit či změnit. Na pravidelných schůzkách žakovský parlament řeší, jakým způsobem těmto nápadům vyjít vstříc, a vybrané nápady pak prosazuje či přímo realizuje. Nejčastěji se věnuje činnostem, které zlepšují atmosféru ve škole (pořádání kulturních či sportovních akcí), rozvíjejí vzdělání žáků (pořádání besed, exkurzí, výstav), podporují charitu, proměňují fyzické prostředí školy, nebo se zabývají aktuálními problémy, které ve škole vzniknou. Zástupci žakovského parlamentu své spolužáky ve třídách pravidelně informují o své činnosti a do těchto aktivit je zapojují.

Smyslem zavádění žakovského parlamentu je zvyšování zájmu žáků o školní společenství, motivování žáků k odpovědnému přístupu k životu i ke světu, nabývání dovedností, které žákům umožní podílet se smysluplně na životě společenství, vytváření prostoru pro mož-

1 Struktura a velikost souboru škol oslovených v inspekčním elektronickém zjišťování umožňuje porovnávat např. školy plně organizované a školy jen s 1. stupněm v případě základních škol a gymnázia a odborné školy v případě středních škol. Pro menší výběrové soubory v následných šetřeních již toto členění aplikováno (až na výjimky) nebylo.

2 Školy byly vybrány systematickým intervalovým výběrem.

3 Jako „žakovský parlament“ je dále pro zjednodušení uváděna jakákoliv formalizovaná struktura na úrovni školy bez ohledu na její skutečný název používaný ve škole (např. školní parlament, studentská rada, žakovský sněm, žakovský senát, žakovské shromáždění apod.).